

## ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

## COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF STUDENTS OF NON-LANGUAGE SPECIALITIES BY MEANS OF CRITICAL THINKING TECHNOLOGIES

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки закладів вищої освіти – формування комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей. Зокрема, розкривається сутність таких понять як комунікативна компетентність, педагогічна технологія та технології критичного мислення. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах формування комунікативної компетентності за допомогою технологій критичного мислення.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури для порівняння визначень поняття «комунікативна компетентність» різними дослідниками проведено контент-аналіз та обґрунтовується визначення комунікативної компетентності як сукупність знань, умінь і навичок, здатність особистості їх застосовувати та досвід, необхідний для ефективного спілкування в певних комунікативних ситуаціях. Висвітлюються різні наукові підходи до розуміння сутності комунікативної компетентності, а саме: інформаційний, лінгвістичний та діяльнісний.

Визначено термін «педагогічна технологія», як спеціально створений, пристосований до потреб і можливостей особистості процес активного засвоєння теоретичних знань і практичних умінь у процесі організації професійно-комунікативної діяльності, спрямованої на гарантоване досягнення запланованого результату та розкрито основні критерії (науковість, системність, цілеспрямованість, ефективність, відтворюваність).

Проаналізовано сутність таких технологій критичного мислення «Ваші пріоритети» («Priority Ladder»), «Основні етапи» («Milestones»), «Мозкова атака» («Brainstorming»), «Асоціювання» («Association»), «Есе» («Short essay»), а також наведено приклади їх використання під час занять з іноземної мови.

**Ключові слова:** компетентність, комунікативна компетентність, технологія, техно-

логія критичного мислення, немовні спеціальності, заклади вищої освіти.

The article is devoted to one of the urgent problems of training in higher education establishments – communicative competence formation of students of non-language specialities. In particular, the essence of such concepts as communicative competence, pedagogical technology and critical thinking technologies is revealed. The main focus is on the theoretical and methodological foundations of the communicative competence formation by means of critical thinking technologies.

On the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, in order to compare the definitions of the concept of «communicative competence» by various researchers, a content analysis was conducted and the definition of communicative competence as a set of knowledge, abilities and skills, the ability of an individual to apply them and the experience necessary for effective communication in certain communicative situations is substantiated. Different scientific approaches for understanding the essence of communicative competence are highlighted (informational, linguistic and activity). The term pedagogical technology is defined as a specially created, adapted to the needs and capabilities of the individual, the process of active assimilation of theoretical knowledge and practical skills in the process of organizing professional and communicative activities aimed at the guaranteed achievement of the planned result and the main criteria are described (scientific, systematic, goal-oriented, efficiency, reproducibility).

The essence of such critical thinking technologies as «Priority Ladder», «Milestones», «Brainstorming», «Association», «Essay» was analyzed. «Short essay», as well as examples of their usage during foreign language lessons.

**Key words:** competence, communicative competence, technology, critical thinking technologies, non-language specialities, higher education establishments.

УДК 378:316.65

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.11>

**Гайдай І.О.,**

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри педагогічних

технологій та мовної підготовки

Державного університету «Житомирська

політехніка»

**Ковальчук І.С.,**

канд. пед. наук,

доцент кафедри теоретичної і

прикладної лінгвістики

Державного університету «Житомирська

політехніка»

**Бондаренко К.С.,**

асистент кафедри іноземних мов

Державного університету «Житомирська

політехніка»

**Кухарьонко С.С.,**

ст. викладач кафедри педагогічних

технологій та мовної підготовки

Державного університету «Житомирська

політехніка»

### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Вивчення іноземних мов має на меті практичне використання мови в умовах, наближених до реального спілкування. Сучасна методика викладання іноземних мов передбачає формування комунікативної компетентності у здобувачів освіти. Здатність комунікувати іноземною мовою, у свою чергу, підвищує мотивацію у процесі опанування іноземної мови у різних сферах, у тому числі й у сфері професійного спілкування.

На сьогодні на рівні з професійними навичками важливо сприяти формуванню у майбутніх фахівців такі особистісні якості, як критичне мислення, здат-

ність до прийняття рішення та вирішення складних проблем, креативний підхід, когнітивна гнучкість, орієнтація на послуги, управління талантами, взаємодія з людьми, емоційне сприйняття, уміння вести переговори тощо. Технології критичного мислення мають на меті розвивати здатність легко знаходити потрібну й важливу інформацію, уважно вивчати усі можливості та робити власний вибір.

### Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Над питанням формування мовленнєвої компетентності працюють такі науковці, як Н. Пономаренко, А. Приходько, Л. Сажко, Р. Слободзян та ін. Застосування технологій критичного мислення

вивчають: С. Доценко, Г. Юрчак, А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Дж. Макінстер та ін.

Так, Н. Пономаренко досліджує технології розвитку критичного мислення, враховуючи педагогічний досвід, а також розкриває специфіку його застосування в ході формування мовленнєвої компетентності студентів [14].

У статті А. Приходько визначено особливості організації процесу формування комунікативної компетентності іноземних студентів засобами мобільних технологій у разі створення певних педагогічних умов. Визначено педагогічні умови формування комунікативної компетентності студентів на основі мобільних технологій: використання мобільних технологій як допоміжного засобу формування комунікативної компетентності, вдосконалення інформаційно-комунікативної компетентності викладачів та студентів; організація навчання на основі комунікативно-діяльничого підходу тощо [15, с. 105].

Л. Сажко, Р. Слободзян розглядають проблему організації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. Науковці характеризують типи взаємодії в курсі дистанційного навчання та акцентують увагу на можливості професійного зростання фахівців протягом усього життя [16, с. 111].

Згідно з дослідженням С. Доценко, критичне мислення – це здатність особистості до самостійного оцінювання дійсності, інформації, знань, думок і тверджень інших людей, уміння знаходити ефективні рішення з урахуванням існуючих стереотипів і розроблених критеріїв. Конструктивну основу технології розвитку критичного мислення становить базова модель трьох стадій організації навчального процесу: виклик – осмислення – рефлексія. Автор статті характеризує прийоми й методи технології, що сприяють формуванню творчих здібностей: мозкова атака, асоціативний куш, кластери, таблиці тощо [4, с. 277].

За словами, Г. Юрчак, основними ознаками розвинутого критичного мислення є вміння робити логічні висновки, ухвалювати обґрунтовані рішення, давати оцінку отриманій інформації. Науковець розкриває вагомість використання технології критичного мислення, акцентує на застосуванні ефективних інноваційних технік, які ведуть до спрямованих колективних пошуків рішень, до співпраці викладача зі студентами. Відтак, у статті проаналізовано три стадії розвитку критичного мислення: «виклик», «осмислення», «рефлексія (консолідація)». Критичне мислення виявляється у здатності людини бути стійкою до впливу чужих думок, формувати особисту незалежну думку, об'єктивно оцінювати та ввічливо відстоювати власну позицію [21, с. 128].

А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Дж. Макінстер розробили науково-методичний посібник для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, у якому проаналізували принципи активного навчання та критичного мислення, розробили сценарії базових уроків і як їх читати. Серед базових уроків є такі: вивчення інформації на основі тексту, розуміння оповідного тексту, кооперативне навчання, проведення дискусії, «пишемо й досліджуємо», «пишемо, щоб переконати», розуміння аргументів, критичне слухання. Окрім того, розглядається планування уроку й оцінювання [11].

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Технології критичного мислення дедалі частіше потрапляють у поле зору широкого кола науковців. У даній статті здійснено спробу практичного використання технологій критичномислення на конкретних заняттях з іноземної мови (англійської) за професійним спрямуванням.

**Мета статті** – розкрити зміст поняття комунікативної компетентності та дослідити особливості її формування за допомогою технологій критичного мислення.

**Виклад основного матеріалу.** Однією з найбільш важливих якостей компетентного фахівця науковці вважають **комунікативну компетентність**, що передбачає здатність успішно функціонувати в системі міжособистісних стосунків.

Н. Ашиток зауважує, що комунікативну компетентність у науковій літературі часто відносять до непрофесійних компетенцій разом з інформаційною, соціальною, загальнокультурною та іншими видами компетенцій [1, с. 66].

Трактування цього поняття різними науковцями також розбігаються. У вузькому розумінні під комунікативною компетентністю розуміють «здатність організовувати інформаційний процес між людьми як активними суб'єктами з урахуванням стосунків між ними» [9, с. 156].

Деякі вчені тлумачать комунікативну компетентність як «засновану на знаннях та чуттєвому досвіді здатність особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними й невербальними засобами спілкування, причому наголошують, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкуванню» (Ю. Ємельянов) [7, с. 37]; *систему внутрішніх ресурсів особистості*, потрібних для ефективних комунікативних дій у широкому діапазоні ситуацій міжособистісної взаємодії. Ці ресурси включають: когнітивні можливості людини щодо сприймання, оцінювання та інтерпретації ситуацій; планування людиною її комунікативних дій у спілкуванні з людьми; правила регуляції комунікативної поведінки й засоби її корекції (Е. Руденського) [18, с. 104]; «уміння орієнтуватися в різних ситу-

аціях спілкування, що базується на знаннях та чуттєвому досвіді індивіда; здатність ефективно взаємодіяти з довкіллям, завдяки розумінню себе та інших, урахування змін психічних станів, міжособистісних стосунків та умов соціального оточення» (Є. Кузьміна та В. Семенов) [10, с. 23]; певну інтегральну характеристику спілкування, у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності (М. Заброцький) [7, с. 32]; здатність устанавлювати й підтримувати необхідні контакти з людьми (Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянніков) [6, с. 255]; реалізувати комплекс особистісних можливостей, а тому є одним із показників психологічної зрілості (О. Холоста) [20, с. 130]; урізноманітнювати спілкування, формулювати завдання, розв'язувати конфлікти, уміння взаємодіяти з представниками різних культур, наявності здатності вести переговори (О. Веретеннікова) [2, с. 27].

Багато вчених виділяє різні наукові підходи до розуміння сутності комунікативної компетентності [3, с. 58].

**Інформаційний підхід** (О. Добротвор, Р. Якобсон) спрямований на вивчення, переважно, психологічних особливостей прийому та передавання інформації, характеристик комунікатора та реципієнтів, засобів спілкування (як обміну інформацією). Такий підхід дає змогу стежити слідувати за ходом комунікативної взаємодії, відтворюючи її схему, але не розкриває її внутрішньої природи й характер у двосторонньої активності комунікантів.

**Лінгвістичного підхід** (О. Леонтьєв, Г. Почепцов), у центрі уваги якого – переважно сфера мовної діяльності людини, тобто мовний акт є основою комунікації.

**Діяльнісний підхід** (О. Божович, В. Кан-Калік, М. Хайдегер) розробляє комунікативну компетентність тільки в діяльності, яка зумовлює здатність індивіда до розв'язання проблем, до цілеспрямованої продуктивної діяльності та кооперації [8, с. 60].

Для порівняння визначень поняття «комунікативна компетентність» різними дослідниками ми провели *контент-аналіз*. Оскільки не всі автори однозначно тлумачать зазначене поняття, точний семантичний аналіз не завжди є можливим, тому ми поєднуємо близькі за змістом визначення як синонімічні та подаємо їх за узагальнювальною назвою, опираючись на контекст, у якому вони подані в дослідників.

Результати проведеного контент-аналізу представимо в таблиці 1.

Бачимо, що більшість дослідників визначають комунікативну компетентність через сукупність знань, умінь і навичок, а також розглядають її як здатність особистості здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну мовленнєву діяльність, на характер якої впливають різноманітні

чинники. Варто зазначити, що всі визначення взаємодоповнюють один одного. Тому можна визначити **комунікативну компетентність як сукупність знань, умінь і навичок, здатність особистості їх застосовування та досвід, необхідний для ефективного спілкування в певних комунікативних ситуаціях** [8, с. 61].

**Педагогічна технологія** є радикальним оновленням інструментальних і методологічних засобів педагогіки та методики за умови збереження наступності розвитку педагогічної науки і практики; набором технологічних процедур, які забезпечують якість комунікативної діяльності студента та гарантують кінцевий результат [19, с. 124].

Зміст поняття «педагогічна технологія» розглядають як: сукупність методів, засобів і прийомів праці, що використовуються для збирання, систематизації, зберігання, подання важливих даних (М. Жалдак) [5, с. 193]; систему загальнопедагогічних, психологічних, дидактичних, методичних процедур взаємодії педагогів і тих, хто навчається (П. Образцов) [6, с. 200]; галузь дослідження теорії та практики (у рамках системи освіти), яка має зв'язок з усіма сторонами організації педагогічної системи для досягнення специфічних і потенційно відтворюваних педагогічних результатів (П. Мітчелл); систему проєктування та практичного застосування адекватних цій технології педагогічних закономірностей, цілей, принципів, змісту, форм, методів і засобів навчання та виховання, що гарантують досить високий рівень їхньої ефективності, зокрема й під час наступного відтворення (В. Андрєєв) [19, с. 124].

На основі аналізу наявних думок у нашому дослідженні ми розглядаємо **педагогічну технологію**, як спеціально створений, пристосований до потреб і можливостей особистості процес активного засвоєння теоретичних знань і практичних умінь у процесі організації професійно-комунікативної діяльності, спрямованої на гарантоване досягнення запланованого результату.

На основі визначених Г. Селевко та узагальнених нами якісних характеристик педагогічної технології використані нами педагогічні технології задовольнили такі **критерії**, як:

– **науковість** (дотримання певної наукової концепції, у нашому випадку виділеними нами підходами);

– **системність** (володіння всіма ознаками системи: логікою процесу, взаємозв'язком і цілісністю всіх частин з урахуванням особливостей викладання гуманітарних дисциплін);

– **цілеспрямованість** (мета застосування певної технології);

– **ефективність** (відбір технологій відповідно до цілей і завдань формування комунікативної компетентності із забезпеченням досягнення певного стандарту навчання);

## Контент-аналіз поняття «комунікативна компетентність»

Зміст поняття	Дослідник	К-ть авторів	
		а.з	%
<b>Сукупність</b> знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну міжособистісну взаємодію.	Н. Гез, О. Казарцева, О. Константинова, О. Павленко, Ю. Федоренко, В. Куніцина, С. Александрова, К. Балабанова, Ю. Жуков, О. Добротвор, О. Ігнатова, К. Касярум, С. Обушак, І. Чичикін, Н. Пижова	15	23,8
<b>Здатність особистості</b> здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну мовленнєву діяльність, на характер якої впливають різноманітні чинники.	Ю. Ємельянов, М. Обозов, А. Добрович, О. Холоста, О. Веретенникова, О. Аршавська, А. Богуш, Л. Бахман, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, С. Козак, С. Ніколаєва, О. Петрашук, В. Кан-Калік	15	23,8
<b>Уміння</b> встановлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування, що базується на знаннях та чуттєвому досвіді індивіда.	Є. Кузьміна, В. Семенов, О. Гаун, Г. Данченко, С. Макаренко, Ю. Рись, В. Ступницький	7	11,1
<b>Досвід</b> міжособистісної взаємодії з метою успішного функціонування в суспільстві з огляду на власні здібності та соціальний статус.	Т. Вальфовська, О. Бодальов, І. Виноградова, Т. Дрідзе, А. Соколова	5	7,9
<b>Здібність</b> та <b>готовність</b> до мовленнєвої діяльності.	Б. Беляєв, І. Зимня, М. Каспарова, І. Рапопорт	4	6,3
<b>Система внутрішніх ресурсів</b> , необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в певному колі ситуацій міжособової взаємодії.	Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянников, Е. Руденський	4	6,3
<b>Знання</b> правил спілкування, адаптаційні навички та гнучкість у втіленні цих знань; умов, ситуацій, у яких відбувається мовленнєвий акт; комунікативних законів та вміння їх використовувати.	О. Мудрик, Д. Хаймз, Дж. Гамперц, Ф. Бацевич	4	6,3
<b>Складне ціннісно-особистісне утворення</b> , що включає в себе гуманістичні орієнтації, комунікативні цінності, сукупність особистісних якостей, які забезпечують готовність до діалогічного спілкування, знання основ спілкування, культуру взаємодії.	Є. Сидоренко, Л. Тімашкова	2	3,2
<b>Засіб</b> досягнення успіхів у професійноділовому та особистісному спілкуванні, в основі якого лежать знання цінностей, норм, стандартів поведінки та спілкування.	В. Нароліна	1	1,6
<b>Інтегральна характеристика спілкування</b> , у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна та професійна спрямованість, рівень комунікабельності.	М. Заброцький	1	1,6
<b>Складна інтегративна якість особистості.</b>	Д. Годлевська	1	1,6



– **відтворюваність** (можливість застосування та відтворення технології в різних умовах, іншими суб'єктами)[17, с. 140].

Залежно від цілей, змісту та форм комунікативної компетентності ми використовували **технології критичного мислення**, які спрямовані на розвиток позитивної мотивації та цілепокладання, умінь самостійної роботи та автономного навчання, професійного співробітництва та творчого пошуку [8, с. 120].

На цьому етапі ми використовували **технології критичного мислення**, і, услід за А. Умінською, використовували на чотирьох етапах [19, с. 174].

*Перший етап* – актуалізація знань, пробудження інтересу до теми, визначення мети вивчення конкретного матеріалу.

*Другий етап* – осмислення нової інформації, критичне читання та письмо.

*Третій етап* – роздуми або рефлексія, формування власної думки стосовно професійно-комунікативної компетентності.

*Четвертий етап* – узагальнення й оцінка інформації (проблеми), визначення способів її розв'язання, з'ясування власних можливостей [19, с. 174].

### 1. Технологія критичного мислення «Ваші пріоритети» («Priority Ladder»).

Цю технологію використовували двічі – в індивідуальному та груповому режимах для зіставлення об'єктів чи явищ з метою визначення пріоритетів.

Здобувачам освіти пропонуються різні життєві і професійні ситуації. Завданням є розташувати їх за шкалою від найменшої позиції у рейтингу до найбільшої, або навпаки – від найбільшої до найменшої.

Наприклад, на практичному занятті з іноземної мови професійного спрямування здобувачам освіти запропонували заповнити анкету англійською мовою щодо визначення пріоритетності навичок у спілкуванні зі співрозмовником. Так, студенти повинні були оцінити за шкалою від 1 до 5, наскільки їм важлива ця навичка, де позначка «1» – не корисна і важлива, а позначка «5» – дуже корисна і важлива:

- 1) дивитися в очі співрозмовнику;
- 2) посміхайтеся часто, проте не надмірно;
- 3) під час вітання, потиснути руку або обняти співрозмовника (за умови, що це ваш друг);
- 4) стояти прямо з піднятою головою, а плечі відвести назад;
- 5) не схрещувати руки чи ноги, наче ви захищаєтесь.

Студентам також необхідно було оцінити за шкалою від 1 до 3 кожне твердження навпроти кожної дисципліни, зазначеної в таблиці нижче, де «1» – зовсім не відповідає твердженню, «2» – відповідає твердженню частково (не завжди), «3» – найбільше відповідає твердженню:

- 1) намагання спокійно реагувати на випадки співрозмовника;
- 2) повага до думки іншої людини;
- 3) пошук компромісу у проблемній ситуації.

### 2. Технологія критичного мислення «Основні етапи» («Milestones»).

Ця технологія спрямована на визначення послідовності дій у процесі вирішення певної проблемної ситуації. Для цього студенти вибудовують план вирішення проблеми крок за кроком, обґрунтовуючи обрану послідовність.

Наприклад, на занятті з іноземної мови професійного спрямування студенти гірничо-екологічного факультету Державного університету «Житомирська політехніка» повинні були визначити етапи розробки родовища червоного граніту та обґрунтувати їх.

**3. «Мозкова атака» («Brainstorming»).** Технологію колективного обговорення, пошуку рішень було використано під час аудиторних занять та здійснено через вільне накопичення ідей із певної теми, вираження поглядів усіх учасників. Це дало змогу групі студентів використовувати свої інтелектуальні можливості для швидкого та ефективного знаходження спільного вирішення запропонованих комунікативних ситуацій.

Наприклад, на заняттях з іноземної мови студентам було запропоновано висловити свої міркування щодо таких ситуацій:

1. На прохання поштового офісу тобі належить обрати героя нової марки. Хто б це міг бути і чому?
2. Придумай новий олімпійський вид спорту, у якому ти б отримав медаль. Що б це був за спорт?
3. Якби тобі потрібно було б вести урок, про що б був цей урок? [13].

**4. «Асоціювання» («Association»).** Технологія навчання, яка закликає студентів вільно й відкрито висловлювати свої думки для визначення зв'язків між окремими поняттями, тому сприяє розвитку соціальних, інформаційних, полікультурних компетентностей, спонукає студентів до продуктивної діяльності, саморозвитку, самоосвіти. Технологія передбачає визначення основного поняття, формування переліку додаткових понять, які мають прямий або асоціативний зв'язок із центральним поняттям, та встановлення зв'язків поміж усіма поняттями.

Наприклад, кожен студент на першому занятті з іноземної мови мав змогу висловити власну думку про свої асоціації про важливість вивчення англійської мови для життя. Відтак, майбутні фахівці немовних спеціальностей зазначили, що вивчати англійську треба, адже: 1) це мова міжнародного спілкування; 2) мова комп'ютерів, програмування; 3) знаючи англійську, можна вільно подорожувати по світу і спілкуватися з людьми різних національностей; 4) можна вільно проводити науковий, культурний, освітній обмін з іншими країнами, прохо-

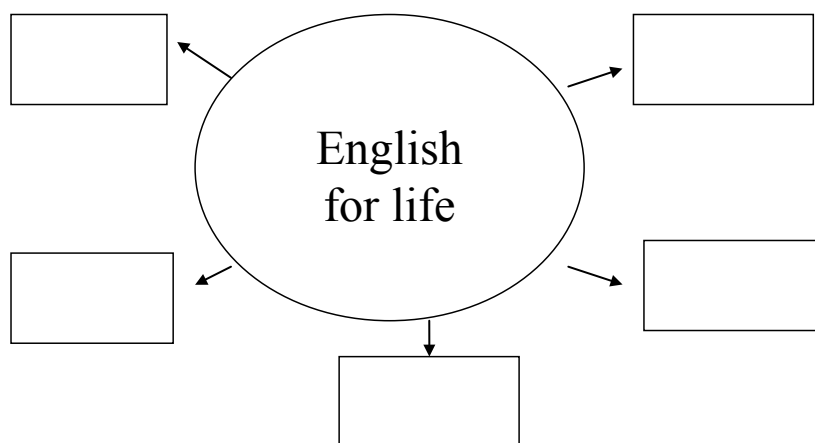


Рис. 1. Приклад складання асоціативної карти

дити міжнародне стажування; 5) заводити нових друзів-іноземців, знаходити за кордоном своє кохання, укладати шлюби в подальшому тощо.

5. «Есе» («Short essay») – невеличкий твір, який використовується наприкінці заняття, щоб допомогти студентам краще зрозуміти свої думки з вивченої теми та дати змогу викладачеві проаналізувати, що відбувається під час занять на інтелектуальному рівні. Есе ставить перед студентами завдання: написати, що дізналися з теми, та відповісти на запитання «Що залишилося незрозумілим». Ці відповіді викладачі можуть використовувати під час планування наступного заняття.

Наприклад, на занятті з іноземної мови за професійним спрямуванням студенти повинні були написати есе. Ось деякі з тем:

1. Якби в тебе була можливість викоринити злочини або забруднення навколишнього середовища, що б ти обрав і чому?

2. Уяви, що ти став невидимим на день. Опиши цей день. Як гадаєш, це буде весело чи ти створиш більше проблем? Поясни.

3. Уяви, що ти виграв shopping spree (нетривалий момент, коли можеш все брати безкоштовно) на 5 хвилин у будь-якому магазині на свій вибір і можеш взяти, що хочеш. Який магазин вибереш і якою буде твоя стратегія шопінгу?

4. Якби тобі випав шанс подорожувати з будь-яким дослідником у світі, хто б це був і чому?

5. Як гадаєш, чи варто вченим випробувати ліки на тваринах, щоб побороти такі хвороби людей, як рак? [13].

**Висновки.** Отже, аналіз сучасної теорії і методики професійної освіти та вивчення стану розробленості досліджуваної проблеми засвідчили про значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до формування комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей за допомогою технологій критичного мислення як необхідної умови становлення студентів, що забезпечує усвідомлення та подолання стереотипів особис-

тісного досвіду, спрямованість на саморозвиток та самоосвіту.

На основі результатів проведеного контент-аналізу комунікативну компетентність визначено як сукупність знань, умінь і навичок, здатність особистості їх застосовування та досвід, необхідний для ефективного спілкування в певних комунікативних ситуаціях.

Окреслено значущість провідних наукових підходів до розуміння сутності комунікативної компетентності, а саме: інформаційного, лінгвістичного та діяльнісного.

Зазначено, що педагогічну технологію ми розглядаємо, як спеціально створений, пристосований до потреб і можливостей особистості процес активного засвоєння теоретичних знань і практичних умінь у процесі організації професійно-комунікативної діяльності, спрямованої на гарантоване досягнення запланованого результату.

Охарактеризовано значення і роль технологій критичного мислення які спиралися на навчальну інформацію, усвідомлене сприйняття власної інтелектуальної діяльності та активності інших із позиції логіки та особистісного підходу з метою використання отриманих результатів як у стандартних, так і нестандартних ситуаціях (мозкова атака, асоціювання, п'ятихвилинне есе та ін.).

Проаналізовано сутність таких технологій критичного мислення «Ваші пріоритети» («Priority Ladder»), «Основні етапи» («Milestones»), «Мозкова атака» («Brainstorming»), «Асоціювання» («Association»), «Есе» («Short essay»), а також наведено приклади їх використання під час занять з іноземної мови.

Стаття не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Подальшої наукової інтерпретації потребує визначення концептуальних засад цього процесу в окресленому напрямі, розробка технологій та створення відповідного навчально-методичного забезпечення викладання англійської мови закладів вищої освіти, вивчення зарубіжного досвіду його організації.

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:**

1. Ашиток Н.І. Комунікативна компетентність як чинник професійного становлення соціального педагога. *Молодь і ринок*. 2012. № 3. С. 66.
2. Веретенникова А.Е. Развитие иноязычной письменной коммуникативной компетентности у студентов в соответствии с Болонским процессом. *Высшее образование сегодня*. 2008. № 5. С. 26-30.
3. Добротвор О.В. Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 3. С. 56-62.
4. Доценко С.О. Технологія розвитку критичного мислення як засіб формування творчих здібностей учнів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Вип. 48 (101). 2016. С. 277-286.
5. Жалдак М.И. Система подготовки учителя к использованию информационных технологий в учебном процессе. Доктор наук. НИИ содержания и методов обучения АПН СССР. 1989. С. 192-210.
6. Жуков Ю.М., Петровская Л.А., Растьянников П.В. Диагностика и развитие компетентности в общении. Москва. 1990. С. 255.
7. Заброцький М.М., Максименко С.Д. Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування. Київ–Житомир: Волинь, 2000. С. 32, 37.
8. Ковальчук І.С. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін у вищих військових навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 142 с.
9. Краткий психологический словарь / ред.: А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский; сост. Л.А. Карпенко. М.: Политиздат, 1985. С. 156.
10. Кузьмина Е.С., Семенов В.Е. Коллектив. Личность. Общение: словарь социально-психологических понятий. Ленинград: Лениздат, 1988. С. 23.
11. Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. Технології розвитку критичного мислення учнів. Наук. ред., передм. О. І. Пометун. К.: Вид-во «Плеяди», 2006. 220 с.
12. Образцов П.И., Пимонов Р.В. Особенности организации дистанционного обучения военных специалистов с целью повышения их квалификации. *Образовательная среда сегодня и завтра*: матер. всерос. научно-практ. конф. (28 сентября – 1 октября 2005 г.). Москва: Рособразование, 2005. С. 200-202.
13. Освіторія. 20 тем для есе на розвиток критичного мислення: веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/20-tem-dlya-esse-na-razvytye-krytycheskogo-myshlenyua-2/> (дата звернення: 31.08.2022).
14. Пономаренко Н. Формування мовленнєвої компетентності студентів спеціальності 061 журналістика за допомогою технології розвитку критичного мислення [Електронний ресурс]. *Портал медіа-освіта і медіа грамотність*: веб-сайт. URL: <https://medialiteracy.org.ua/formuvannya-movlennyevoyi-kompetentnosti-studentiv-spetsialnosti-061-zhurnalistyka-za-dopomogoyu-tehnologiyi-rozvytku-krytychnogo-myslennya/> (дата звернення: 03.09.2022).
15. Приходько А.М. Формування комунікативної компетентності іноземних студентів засобами мобільних технологій. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Випуск LXXII. Том 2. 2016. С. 104-108.
16. Сажко Л.А., Слободзян Р.Д. Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів немовних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасних університетів*: зб. матеріалів VII Міжнар. наук. конф. IV Міжнар. наук. конгресу SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2021, м. Київ (20–21 квіт. 2021 р.). Київ: КНЕУ, 2021. С. 110–115.
17. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация. *Народное образование*. 2004. № 4. С. 140.
18. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2014. Вип 1(1). С. 104.
19. Умінська А.П. Формування рефлексивної культури майбутнього вчителя іноземної мови у процесі професійної підготовки. Кандидат наук. Житомирський державний університет імені Івана Франка. 2017. С. 124.
20. Холостова Е.И. Технологии социальной работы. Москва. 2003. С. 130.
21. Юрчак Г.М. Застосування технології розвитку критичного мислення студентів під час вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 13. Том 1. С. 127-131.